

ДЫЙКАНЧЫЛЫК ЛЕКСИКАСЫН ИЗИЛДӨӨ ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Жалилова Нуржана Кадыровна - изденүүчү

E-mail: nurirose@mail.ru

Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университети,

Жалал-Абад шаары, Кыргыз Республикасы

Аннотация: *Аталган макалада кыргыз тилиндеги дыйканчылыкка, анын ичинен дан өсүмдүктөрүнө байланыштуу сөздөрдү изилдөө өзгөчөлүктөрү тууралуу маалымат берилди. Кыргыз элинин басып өткөн тарыхый өсүп-өнүгүү узак жолуна кайрылып, ар кандай көрүнүштөрдүн тарыхын, тарыхый фактыларын изилдеп таап чыгууда өткөн доорлорду, байыркылардын тарыхый фактыларын үйрөнүү методдоруна таянуу менен иш жүргүзүлдү. Алардын көпчүлүгү байыркы сөздөр болуш керек деп эсептеп, тарыхый жагын да карап, айрымдарынын этимологиялык келип чыгышы да изилденди.*

Жыйынтыгында, кыргыз тилинин лексикасында дыйканчылыкка байланыштуу төл сөздөр да бир топ арбын экендигин белгиленди. Дан өсүмдүктөрүнө байланыштуу лингвистикалык илим-изилдөө ишинин методдору жана иликтөө, талдоо методологиясы мына ушул маселелерге карап аныкталды.

Түйүндүү сөздөр: *дыйканчылык, лексика-семантика, арпа, буудай, таруу, жүгөрү, шалы, жаргылчак, көчмөн, курама темир, аштык, оро, үрөн, алыш, темин, топон, кылкан, тематика*

ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ЛЕКСИКИ

Жалилова Нуржана Кадыровна - соискатель

E-mail: nurirose@mail.ru

Жалал-Абадский государственный университет имени Б. Осмонова,

г.Жалал-Абад, Кыргызская Республика

Аннотация: *В упомянутой статье дана информация об особенностях кыргызского языка в изучении слов, связанных с сельским хозяйством, в том числе с зерновыми культурами. Возвращаясь на долгий путь исторического роста и развития кыргызского народа, исследование истории и исторических фактов различных явлений осуществлялось на основе методов познания исторических фактов прошлых эпох и древних. Учитывая, что большинство из них должны быть древними словами, был рассмотрен и исторический аспект, а также изучено этимологическое происхождение некоторых из них.*

В результате было отмечено, что в лексике кыргызского языка много исконных слов, связанных с земледелием. На основе этих вопросов были определены лингвистические методы исследования и методология исследования и анализа, связанные с зерновыми культурами.

Ключевые слова: *крестьянство, лексико-семантический, ячмень, пшеница, пшено, просо, ручная мельница, кочевник, хлебные злаки, кукуруза, рис, шлифовка, кочевая, семена, тематика, дикий ячмень, полова*

FEATURES OF STUDYING AGRICULTURAL VOCABULARY

Zhalilova Nurzhana Kadyrovna - applicant

E-mail: nurirose@mail.ru

Zhalal-Abad state University by name B. Osmonov, Zhalal-Abad, Kyrgyz Republic,

Abstract: *The mentioned article provides information about the features of the Kyrgyz language in the study of words related to agriculture, including grain crops. Returning to the long path of historical growth and development of the Kyrgyz people, the study of the history and historical facts of various phenomena was carried out on the basis of methods of cognizing the historical facts of past eras and ancient ones. Considering that most of them must be ancient words, the historical aspect was also considered, as well as the etymological origin of some of them was studied.*

As a result, it was noted that in the vocabulary of the Kyrgyz language there are many original words related to agriculture. Based on these questions, linguistic research methods and research and analysis methodology related to cereals were identified.

Key words: *Agricultural, lexica-semantic, barley, wheat, millet, corn, rice, jargilchak, nomad, kurama temir, ashtik, oro, alysh, temin, kylkan, thematics.*

Дыйканчылык - маданий өсүмдүктөрдү өстүрүүгө негизделген чарбалык иштердин тиби. [Кыргыздарда](#) дыйканчылык байыркы замандардан эле белгилүү. Дыйканчылыктын жогорку маданияты бүгүнкү [Кыргызстандын](#) аймагында да өрөөндүү жерлерде ишке ашырылгандыгын археологиялык казуулар, чыгыш жазма булактары тастыктайт. Кыргыздар Энесай доорунда, андан соңку мезгилдерде көчмөн мал чарбачылыгы менен катар дыйканчылык маданиятынын жогорку формасын өнүктүрө алышкан. [Хакас-Минусин ойдунунда](#), Тувада кыргыздар калтырган сугат системалары, тегирмендер, эгин талаалары ж.б. тарыхый жайлар сакталып калган. Бул дыйканчылык аркылуу кыргыздар эгинге ж.б. маданий өсүмдүктөргө болгон керектөөсүн толук канааттандырышкан. Жер иштетүү, өсүмдүктөрдү багып өстүрүү, түшүм жыйноо ж.б. багытта элдик бай тажрыйба чогулган. Бул тарыхый жайлар азыркы учурда да кыргыз талаалары, кыргыз тегирмендери, кыргыздар курган сугат каналдары, кыргыздар курган жолдор ж.б.у.с. аттар катары белгилүү. Дыйканчылык мал чарбачылык менен бирге мезолит-неолитте, 10-8 миң жыл мурда пайда болгон. Жаратылыш шарттарына байланыштуу дыйканчылыктын ар кандай түрү калыптанган; 1) жаан-чачын жерлерде, жаратылыш шарты мээлүүн өлкөдө жүргүзүлгөн түрү; 2) кургак аймактардагы [сугат](#) дыйканчылыгы; 3) нымдуу субтропиктерде жыл бою жүргүзүлүүчү дыйканчылык (2-3 ирет түшүм алган). Дыйканчылыктын формалары Жерди пайдалануунун мүнөзүнө, интенсивдүүлүгүнө, жер кыртышынын түшүмдүүлүгүн жогорулатуу жана калыбына келтирүү ыкмаларына жараша экстенсивдүү жана интенсивдүү болушу мүмкүн [1. 98-б.].

Кыргыз тилиндеги дыйканчылыкка байланыштуу сөздөр анын лексикалык составындагы дыйканчылык өнөрлөрүнө тиешелүү сөздөрдүн көпчүлүгүн түзөт да, кыргыз тилинин лексикологиясы окуу китептеринде жана окуу куралдарында иран тилинен өздөштүрүлүп келген деп айтылып келе жатат. Ошону менен бирге мына ошол себептен турмуш-тиричиликтеги бул өнөрлөрдү, дыйканчылыкты кыргыздар башка элдерден, коңшу элдерден үйрөнгөн дегендей көз караш өкүм сүрүп келе жатат. Ошондуктан бул макаланы жазууда кыргыз элинин басып өткөн тарыхый өсүп-өнүгүү узак жолуна кайрылууну туура көрдүк. Тарыхты изилдөө, тарыхый фактыларды талдап чыгуу бир топ машакаттуу жумуш болуп саналат. Ар кандай көрүнүштөрдүн тарыхын, тарыхый фактыларын изилдеп таап чыгууда өткөн доорлорду, байыркылардын тарыхый фактыларын үйрөнүү методдоруна таянуу менен иш жүрүш керек.

Биздин изилдөө иш-аракеттерибизде жыйналган лексикалык бирдиктерге караганда кыргыз тилинин кесип лексикасынын ичинен дыйканчылык боюнча башка тилдерден өздөштүрүлгөн сөздөр менен катар эле өзүбүздүн төл лексикабыздын бирдиктеринин да арбын экендиги, дыйканчылык кесиптик лексикасынын көпчүлүгүн түзөөрү да тарыхый фактыларга таянуу иштерин, тарыхты үйрөнүү ыкмалары аркылуу жүрүш керек.

Ошентип, аң-сезимдүү жашоонун жер иштетүү менен жүргөндүгү кыргыздарда байыркы замандарда эле болуп келген деп эсептейбиз. Жыйналган материалдар боюнча кыргыз тилинин лексикасында жер иштетүүгө байланыштуу төл сөздөр да бир топ арбын болуп чыкты. Алардын көпчүлүгү байыркы сөздөр болуш керек деп эсептеп, тарыхый жагын да карап, айрымдарынын этимологиялык келип чыгышын да изилдеп чыктык.

Кыргыз элинин тарыхын изилдеген окумуштуулардын эмгектеринде байыркы замандарда эле кыргыз эли мал чарбачылыгы менен катар эле жер иштетип, дан өсүмдүктөрүн өстүрүп, алардан ар кандай тамак-аш, түрдүү ичимдиктерди жасап күн көргөндүгү далилденген.

Ошентип, тарых илиминин, этнография жана археология илимдеринин фактыларын каттап чыгып, ошол илимдердин методдоруна да кайрылуу керек деп эсептейбиз.

Белгилүү орус-совет тарыхчысы, археолог С. В. Киселев археологиялык казуулардын берген материалдарына таянып, Энесайлык кыргыздар тууралуу жазган фундаменталдуу эмгегинде минтип баяндаган: «Еще в тагарское время в Минусинской котловине определились районы преимущественного занятия или скотоводством, или земледелием» [1. 568-б.]. Ал эми кыргыз элинин алгачкы орто кылымдар мезгилинде Енисей дарыясынын бойлорунда азыр Минусин (*Миң суу же Мөңгү суу*) деген жерлерде кыргыздардын жашагандыгы азыркы цивилизацияга көптөгөн тарыхчылардын эмгектери аркылуу белгилүү болгон. Археологиялык казууларда табылган үй буюмдарынын, турмуш-тиричиликте керектелген башка нерселердин негизинде байыркы кыргыздар дан өсүмдүктөрүн тамак-аш катары пайдаланып жүргөнүн жана алардан атайы ичимдиктерди да жасашкандыгы тууралуу маалыматтардын көп жолу айтылгандыгын тарыхчылардын эмгектеринен көрөбүз.

Ошол эле окумуштуу С. В. Киселев археологиялык казууларда Енисей дарыясынын бойлорундагы адамдар жашаган байыркы турак жайлардан жер айдаганга колдонулган соколордун, дагы башка эмгек куралдарынын табылганын, алардын Кытайдан алынып келингенин, ошону менен бирге эле кыргыздардын өздөрүнүн да ошондой куралдарды жасашкандыгын далилдеп жазган. Анын далилдеринин эң негизгиси катары китебинде *жаргылчак* (муну окумуштуу *ручная мельница* деп жазган) экендиги жазылган. Анын изилдөөлөрүндө кыргыздардын мал чарбачылыгы менен дыйканчылыктан башка да кесиптерде иштешкени, түрдүү өнөрлөрүнүн болгондугу тууралуу да маалыматтар бар: «Не менее значительной, чем земледелие и скотоводство, отраслью кыргызского хозяйства были различные ремесла» [2. 572-б.]. Байыркы доорлордо кол өнөрчүлүк жана металл иштетүү жумуштарынын пайда болуш жана өнүгүшү үчүн дыйканчылык өнөрлөрдүн бир топ деңгээлде жогору өнүгүшү зарыл болгон. Металл иштетүү дыйканчылыктагы жаңы эмгек куралдарынын пайда болушуна шарт түзөт. С. В. Киселевдун китебинде бул тууралуу да төмөндөгүдөй ой айтылганын окуйбуз: «Помимо китайских плугов кыргызы применяли и собственные. От них дошли концевые оковки лемехов под треугольные формы. Кроме того, в Минусинских степях найдено большое число железных наконечников от трехзубой сохи, своеобразного древнего типа. Вместе с тем не исключена возможность употребления и в кыргызское время мотыги» [2. 570-б.]. Мына ушундай фактылар байыркы замандарда эле кыргыздардын өзүнүн мал чарбачылыгы гана эмес, өнүккөн дыйканчылыкка да ээ болгондугунун күбөсү болуп эсептелет. Тарых далилдегендей байыркы кыргыздар мал чарбачылыгы менен дыйканчылыктан башка өнөрлөр менен да алектенген. Бизди кызыктырганы, дыйканчылыгы бир канча жогорку деңгээлге көтөрүлө өсүп-өнүгүп, жер иштетүүгө керектүү куралдардын, шаймандардын коңшу элдерден алып келип гана эмес, өздөрү да жасап пайдалангандыгын тарыхчылардын далилдегени болуп саналат. Мындай фактылар тарыхты окуп үйрөнүү, элдин байыркы ишмердүүлүктөрүн үйрөнүү, өздөштүрүү методдорунун тажрыйбаларынан пайдалануу аркылуу ишке ашат.

Ошентип, тарыхый фактылардын негизинде кыргыз эли ХХ кылымга чейин эле мал чарбачылык менен көчмөндүк маданиятын бекем кармап келгенине карабай, жер иштетүүнү да өтө байыркы замандарда эле өздөштүргөнүн биз да баса белгилегибиз келет. Азыркы кыргыз тилинин лексикалык составында байыркы доорлордон бери сакталып келе жаткан, *арпа, буудай, таруу, аштык, оро, үрөн, алыш, темин, оп:оп майда, топон, кылкан* деген сыяктуу сөздөр, ошентип, кыргыз элинин эзелтен бери эле жер иштетип, жерден түшүм алып жашап келе жаткандыгынын белгиси экендигин байкоо жүргүзүү, тарыхый фактыларга өтө кылдат карап байкоо жүргүзүү методу аркылуу өздөштүрүүгө болот.

Окумуштуулар адамзат тарабынан жер иштетүүлөрдүн өздөштүрүлгөндүгүнүн алгачкы көрүнүштөрүн Кичи Азияда, Палестинада, Ирандын талааларында, Түркмөнстандын түштүгүндө жана Түндүк Африкада жүргөн деп эсептешет. Ошол аймактарда биздин заманга чейинки XII-X миң жылдыктар мезгилинде жогоруда көрсөтүлгөн аймактарда жыгачтан же сөөктөн жасалган эмгек куралдары иштетилип, адамдар жапайы өскөн дан өсүмдүктөрүнөн жыйнап алып, кийинчерээк аларды жерге сээп өндүрүшкөнү, түрүп көбөйткөндөрү колдо өстүрүлүү маалыматтар бар экендигин окумуштуулар белгилейт [3. 31-32-б.]. Адамдын колу менен өстүрүлүп түшүмү алынган дан өсүмдүктөрдүн эң алгачкысы *арпа* болуп, дан өсүмдүктөрүнүн колдо өстүрүлө башташы Египетте, Балкан жарым аралында жана Түркмөнстандын түштүгүндө б.з.ч. VI миң жылдыгынан мурда ишке ашкан [3. 32-б.], деп таанылат.

Мына ошол аймактардан таралып, акырындык менен адамдардын жашоосу өз учурундагы жылуулук жана суу менен камсыз болгондук шарттары бар башка аймактарга таралган. Ошентип, дан өсүмдүктөрүнүн адам тарабынан колдо өстүрүлүп, түшүм алынып, эң маанилүү азык зат катары пайдаланыла башташында алгачкылардан *арпа, буудай, таруу, жүгөрү* ж.б. болгондугун окумуштуулар аныкташкан. Ал эми алардын ичинен, дан өсүмдүктөрүнүн ичинен, *шалы* өсүмдүгүнүн киши тарабынан алгачкы өздөштүрүлгөнү тууралуу илимде маалыматтар жокко эсе. Мындай жумуштардын, дан өсүмдүктөрүнүн пайда болуш тарыхынын, биздин диссертациялык ишибиздин темасына кирбегендигине байланыштуу өзүбүздүн максат, милдеттерибиз боюнча гана иш жүргүзөбүз. Дан өсүмдүктөрүнүн тарыхы, алардын кайсынысы кайсы мезгилдерде колдо өстүрүлүп баштаганын изилдөө башка илимдин изилдөө иши болуп саналат.

Биздин бул маселелерге кыскача кайрылганыбыздын себеби кыргыз элинин дыйканчылык өнөрлөрдү өздөштүрүшүндө жер иштетүү менен болгон мамилелерине байланыштуу фактыларды гана колдон келишинче аныктап, тактоого болгон аракеттерден улам гана болду. Демек дыйканчылыкка байланыштуу сөздөр да кыргыз тилинин төл лексикасынын составында байыркы замандан бери эле айтылып, байыркы катмарды түзүп, кыргыз тилинин лексикасынын басымдуу бөлүгүн түзүш керек.

Көчмөндүк өнөрлөрдү бекем кармап, көчмөн турмушту дээрлик ХХ кылымга чейин тутунуп келген кыргыз элинин жер иштетүү жумуштарын да өтө эски замандардан бери өздөштүрүп, ошону менен бирге ар кайсы кылымдардагы коңшуларынын таасири менен өздөрүнүн дыйканчылыктагы кесип өнөрлөрүн дайыма өркүндөтүп келгендиги белгилүү. Адамзаттын узак тарыхты баштан кечирген жашоосунда, айрым жерлерде мал чарбачылыгы биринчи, дыйканчылык экинчи деген көз караштар бар. Айрым окумуштуулар жер тегиз болуп, суулуу жерлерде жашаган адамдарда адегенде дыйканчылык болуп, мал чарбачылыгы ага параллель өнүккөндүгүн да айтышат. Бул маселелерди чечүү биздин милдет эмес. Биз кыргыз элинин да өтө байыркы замандарда эле жер иштетип күн көрүүнү өздөштүргөн экенине басым таштап, ошол тармактагы сөздөрдү, салыштырмалуу байыркылыгын гана белгилегибиз келет.

Адамзат жашоосунун өсүп-өнүгүш тарыхында окумуштуулар жашоодогу, тиричиликтеги *чарба жүргүзүү маданиятынын типтери (культурно-хозяйственный тип)* деген түшүнүктү аныкташкан. Мына ошол типтерге карап адамдын дыйканчылык менен

күн кечирген доорлорун мал асыроо, мал чарбачылыгы негизгиси, ал эми жер айдап күн көргөн ишмердик болсо мал асырап күн көргөн чарба жүргүзүү маданиятынан кийинки, ошол чарба жүргүзүү тибинен кийинкиси болуп саналат. Археологиялык казуулардын, археологиялык адабияттардын мына ушундай ырааттуулукту далилдеген фактылар өтө арбын. Борбор Азиядан Енисей дарыясына чейинки аралыктагы археологиялык казууларга мүнөздөмө берип келип, белгилүү тарыхчы Е. Е. Кузьмина минтип жазат: «Почти все они (байыркы отурукташуулар – Н. Ж.) расположены на берегах маленьких рек, на террасе рядом с широкой поймой или непосредственно в пойме, которая теперь покрывается весной паводками. Что следует из этих топографических наблюдений? Во-первых, в андроновскую эпоху климат был теплее и суше, раз поселки не заливались водой. Во-вторых, в пойме, где земля плодородна, влажна и легко поддается обработке, у андроновцев, наверное, были небольшие поля и огороды» [4. 31-б.].

Археологияда археологдор аныкташкан бул маданият (андроновская культура) А. Адрианов деген окумуштуу азыркы Краснояр крайында Ачинск деген шаарга жакын жереги Андронов кыштагынын жанында 1913-жылы бир нече археологиялык казууларды жүргүзүп, ошол казуулардан табылгандар кийин Борбор Азиядан Енисей дарыясына, Байкал көлүнө чейинки аралыктагы казуулардагы табылгандар менен окшош болгондуктан, *андроново маданияты* деп аталган. Ал эми кыргыз элинин байыркы кылымдардагы жашоосу археологдордун пикири боюнча мына ушулар менен байланышып ошол аймактарда болгон деп кабыл алынып келе жатат. Алтай тоолору менен Енисей дарыясы аймактарында жашаган байыркы кыргыздардын дыйканчылык өнөрлөрү бизге белгисиз болгону менен, тарыхчылардын ошол кездердеги кыргыздардын кылычы курч болгондугун жазган жайлары белгилүү (Ю.Худяков ж.б.). Кыргыз элинин байыркы кездердеги кол өнөрчүлүктө мына ушундай жетишкендиктери элдик оозеки чыгармаларда көп жолугат. «Манас» эпосунда, мисал үчүн, «курама темир курч болот» деген макал формасына өтүп калган сөздөр айтылат. Ал эми *курама темир* деген сөз металл иштетүүнүн тажрыйбаларынан улам жаралып, айтыла берип, эл оозунан түшпөй келе жаткан сөз болуп, кыргыз тилинде макалга айланып бара жаткан сөз болуп саналат.

Демек, байыркы замандарда эле кыргыздар *чарба жүргүзүү маданиятынын* жетишкен жактарын колдонуп, ошол деңгээлде иштеп, жашап келишкен. Ошентип, тээ илгерки доорлордон бери кыргыз эли мал чарбачылыгынан кийин же аны менен параллель эле өздөштүрүлгөн чарба жүргүзүү маданияты, дыйканчылык менен иштеп, күн көрүп, жашоосун улантып келген деп айтууга толук акыбыз бар.

Жер иштетүүгө жана дыйканчылыкка байланыштуу сөздөр кыргыз тилинин лексикалык составынын өзүнчө бир тобун түзөт. Тилдеги лексика-тематикалык топтор бири-биринен кандайдыр бир такталган чек арасы бардай болуп ажыратылбайт. Кайсы бир сөздөр эки же андан көп тематикалык топторго тиешелүү болуп кала бериши толук мүмкүн.

Дыйканчылыктын ар кайсы түрүндөгү кесип, өнөрлөр бири-бири менен тыгыз байланышып, ошол эле кезде өтө ар түрдүү экенин байкоого болот. Мындай бири-биринен айырмаланган ар түрдүүлүк ар башка дан өсүмдүктөрүнүн болгонунан келип чыгат. Ал эми бири-бири менен байланышкан жалпылык жактар болсо, мына ошол дан өсүмдүктөрдү өндүрүп өстүрүүдө бардыгына тең жердин иштетилиши, суугарып карап асыроо менен оруп жыйноо процесстердин да бирдей болорлугу менен түшүндүрүлүш керек. Ошондой болгону менен аларды, ар түрдүү дан өсүмдүктөрүн сээп, өстүрүп, жыйнап алуу процесстеринде да кандайдыр айырмачылыктардын бар экени белгилүү.

Алсак, *буудайды* сээп, асырап өстүрүү менен *жүгөрүнү* сээп, асырап өстүрүүдөгү айырмачылыктардын бири болуп буудайды атайын даярдалган же даярдала бербеген да жерге чачыратып эле сээп өстүрө берсе, *жүгөрүнү* көбүнчө атайын даярдалган жерге гана катар-катары менен таштап сээп өстүрөт. Анткени жүгөрү буудайдай ичке сабактар менен

өспөй, жоон-жоон сабактары болуп бийик өсүп, боорундагы түшүмү ошого жараша бир топ салмактуу болуп кармалат.

Ал эми *шалыны* сээп, өстүрүү бул экөөнөн кескин айырмаланат. Аны себиш үчүн атайын даярдалган жер суулуу болуш керек. Атайы көл сыяктуу суу токтой тургандай кылып жер даярдалат да, ага суу камалып, ошол сууга эле шалы даны, шалы үрөнү себилет. Шалы, ошентип, суунун ичинде гана жатып өнүп чыгат, да суудан чыгарылбай жатып бышат.

Мына ушундай жалпылыктарда да, бири-биринен болгон өзгөчөлүк айырмачылыктарда да түрдүү аталыштар, ар кандай кыймыл процесстери болуп, мына ошолорго байланыштуу сөздөр болуп, ошолорго жараша дыйканчылык лексикасын шартуу түрдө лексика-тематикалык топторго ажыратып изилдөө талапка ылайык. Биздин изилдөөбүз *буудай*, *жүгөрү*, *шалы* деген дан өсүмдүктөрүнө тиешелүү сөздөрдү изилдөө болуп эсептелет. Ошон үчүн дыйканчылыктагы ***дан өсүмдүктөрү боюнча лексиканын*** өзүн да лексика-семантикалык топторго бөлүштүрүп изилдөө керектигин белгилейбиз.

Эске сала кетүүчү нерсе, биздин изилдөө темабыз, айтып өткөнүбүздөй, дыйканчылыктагы *буудай*, *жүгөрү* жана *шалы өстүрүүгө* байланыштуу гана сөздөр, аталыштар менен чектелип, мына ошол дан өсүмдүктөрүнө гана тиешелүү лексикалык бирдиктерди иликтеп, изилдөөгө багытталат. Мындай чектелүү дыйканчылык боюнча кесиптик лексикасынын алкагы өтө эле кенен экендигинен келип чыкты. Дыйканчылыктын бардык тармактары абдан эле чоң тема болуп, бардыгына жүргүзүлгөн изилдөөлөр үстүртөн гана болуп калышы ыктымал деп эсептеп, ушундай чектелүүнү кабыл алдык да, лингвистикалык илим-изилдөө ишибиздин методдорун жана иликтөө, талдоо методологиясын мына ушул маселелерге карап аныктадык.

Колдонулган адабияттар:

1. [О.Каратаев, С.Эралиев. Кыргыз этнографиясы боюнча сөздүк](#). Бишкек: Бийиктик, 2005. 600-б.
2. Киселев С.В. Древняя история Южной Сибири. – М.: Изд-во Акад.наук СССР, 1951. - 644 с.
3. Дьяконов И.М. Возникновение земледелия, скотоводства и ремесла. Общие черты первого периода истории древнего мира и проблема путей развития. Китепте: История древнего мира. Под ред. И.М.Дьяконова, П.Д.Нероновой, И.С.Свенцицкой. – М: Наука, 1989. 31-32-с.
4. Кузьмина Е.Е. Древнейшие скотоводы от Урала до Тянь-Шаня. – Фрунзе: Илим, 1986. -134 с.